

"Na baňu klopajú" Poradňa záhradkára

Začiatky baníctva v oblasti Spišsko-gemerského Rudohoria sa nedajú presne datovať. Presnejšie údaje o baníctve v našom regióne pochádzajú z obdobia Arpádovcov, ktorí povolali nemeckých kolonistov - remeselníkov a baníkov. Najstaršie kráľovské dekréty o banských výsadách pochádzajú z miest Gelnica (1264), Smolník (1327), Mníšek (1337), Jaklovce, Helcmanovce (1368).

Postupom času sa vytvárali väčšie banské strediská, tzv. hornouhorské banské mesta a súčasne sa stanovila aj hodnota banských miest, a to takto: 1. Gelnica, 2. Smolník, 3. Rudabáňa (Maďarsko), 4. Jasov, 5. Telkibáňa (Maďarsko), 6. Rožňava, 7. Spišská Nová Ves. Poradie bolo stanovené podľa rozsahu baníctva v jednotlivých oblastiach v spomínanom období. Od druhej polovice 19. storočia už stará forma banského podnikania nevyhovovala požiadavkám priemyslu a začali sa vytvárať združenia banských podnikov výstavbou vlastných hút. Život baníkov však nezahŕňovala iba práca v bani. Veľký dôraz kládli aj na spoločenský život. Banské spolky boli veľmi známe svojimi veľkolepými oslavami pri prijímaní nových členov do banského cechu, slávnostnými pochodmi a veselícami. 3. ročník podujatia "Na baňu klopajú", ktoré sa konalo 14. 9. 2006 sa zameralo na oživenie baníckych tradícií a históriu baníctva Hnileckého regiónu a jeho cieľom bolo odovzdať toto kultúrne dedičstvo mladej generácii. Podujatie sa začalo pred Baníckym múzeom v Gelnici, kde mohli návštevníci vidieť ceremóniu prijímania mladého banského tovariša do

baníckeho cechu a dozvedieť sa niečo z histórie baníctva nášho regiónu. Po tomto akte nasledoval banícky sprievod, ktorý viedol celou Hlavnou ulicou k Domu služieb. Kráčali v ňom zástupcovia okolitých obcí odedi do tradičných ľudových krojov, ale aj originálnych banských odevov. Na čele sprievodu pochodovali za hudby helcmanovskej dychovky "Sefanky" mladé gelnické mažoretky. Za nimi kráčali predstavitelia mesta Gelnica s hosťami podujatia, malí banskí permoníci z Gelnice, fujarista Milan Patz z Gelnice, gelnický Spolok karpatských Nemcov, Spolok karpatských Nemcov zo Smolníka a Mníška n/Hnilcom, baníci v slávnostnom odevu zo Smolníka a Smolnickej huty, malí permoníci zo Smolníka, folklórna skupina Červená chustečka z Jakloviec a folklórny súbor Folkmarčanka na typickom drevenom voze s kónským záprahom. Pred Domom služieb pokračoval program baníckeho dňa, do ktorého svojim vystúpením prispela každá zúčastnená obec. Všetci prítomní si spolu s účinkujúcimi mohli zatancovať a zaspievať staré známe banícke, ale aj ľudové piesne. Pre všetkých prítomných bolo pripravené aj malé banícke pohostenie. Škoda len, že si v takú krásnu jesennú slnečnú popoludnie našlo čas iba tak málo Gelničanov. A potom sa mnohí sťažujú, že sa v Gelnici nič nedeje.

Naša veľká vďaka patrí všetkým účinkujúcim, ktorí prijali naše pozvanie, všetkým skalným divákovi a podnikateľke pani Barboričovej, ktorá darovala občerstvenie pre všetkých prítomných.

Ďakujeme a tešíme sa na stretnutie opäť o rok.

Plodová zelenina

Choroby rajčiaka

Bronzovitosť rajčiaka - Tomato spotted-wildvirus - TSWV

Rajčiaky napadnuté bronzovitosťou majú charakteristické príznaky na listoch a plodoch. Pre chorobu sú typické neostro ohraničené bronzové a nekrotické škvrny, objavujú ce sa najskôr na báze listov. Škvry môžu byť okrúhle, koncentrické, často sa rozširujú po žilnatinie. Na plodoch sa objavujú vpadnuté, jasné až nekrotické škvrny. Rastliny sú zakrpatené, čo sa zreteľne prejavuje na výhonkoch, ktoré sú husté, listy zdeformované a skrútené.

Ochrana: Pestovanie odolných odrôd a účinné ošetrenie prípravkami proti vektorom.

Baktériové vädnutie rajčiakov - Clavibacter michigenense pv. michigenense

Na napadnutých rastlinách vädnutie postupne jeden list za druhým. Vädnutiu listov predchádza zvinovanie listov. Na stonkách sa objavujú aj hnedé pásiky. Na priereze stonky vidieť sčernanie zväzkov, z ktorých vyteká baktériový exudát.

Ochrana: Z ochranných opatrení je dôležité odstraňovať napadnuté listy a na zamokrenom pozemku pestovať rajčiaky až po 3 rokoch.

Baktériová škvrnitosť rajčiakov - Xanthomonas campestris pv. Vesicatoria

Okrem rajčiakov sa vyskytuje aj na paprike. Príznaky sa vyskytujú na listoch, stopkách, ale najmä na plodoch. Baktérie napádajú mladé rastlinné pletivá, na listoch sa objavujú najskôr drobné bodkovité vodnaté škvrny, ktoré sú priesvitné. Pri silnom napadnutí mladé rastliny odumierajú. Na plodoch sa tvoria škvrny, ktoré sú vodnaté. Stred škvrny postupne vráskavie, preliačuje sa a škvrna má nepravidelný kráterovitý vzhľad.

Ochrana: Odporúča sa ošetrenie pri počiatočnom výskyte choroby prípravkami Kuprikol 50, Cuprocaffaro, Champion 50 WP alebo Kuprotix 20 DKV.

Attraknóza rajčiaka - Colletotrichum atramentarium

Napadnuté rastliny zaostávajú v raste, stonky, listy hnednú, černajú, zasychajú a listy postupne opadávajú. Malé korenky hnijú, väčšie korene hnednú a podliehajú nekroze. Na plodoch sa tvoria okrúhle hnedé prepadnuté škvrny, po čase koncentricky zvráskavené.

Ochrana: Chorobe sa predchádza správnu agrotechnikou. Na preventívne postrekovanie sa odporúča použiť Dithane M 45, Novozir MN 80 alebo Kuprikol 50.

Alternárvová škvrnitosť - Alternaria porri f. solani

Choroba je rozšírená na všetkých rastlinách z čeľade Solana-

ceae. Na starších listoch sa tvoria hnedé škvrny. Na škvrnách sa tvoria koncentrické kruhy terčovité vzhľadu. Na škvrnách sú sadzovité povlaky, konídionosiče s konídiami. Huba napáda aj listové a kvetné stopky, ale najmä plody. Dužina čierne a kruhovite zasychá.

Ochrana: Odporúča sa ošetriť prípravkom Rovral Flo.

Fytoftóra zemiaková - Phytophthora infestans

Choroba sa šíri zo zemiakov. Huba napáda listy, stonky a plody. Na plodoch v rozličných fázach sa nákaza obyčajne prejavuje na spodnej strane a na miestach, kde sa plody dotýkajú. Choroba sa väčšinou vyskytuje na zelených plodoch. **Ochrana:** Na ošetrenie sa odporúčajú prípravky Acrobat MZ, Bravo 50, Curzate K, Dithane M 45, Kuprikol 50, Novozir MN 80, Ridomil Gold Plus.

Septorióza rajčiaka - Septoria lycopersico

Choroba sa prejavuje chlorotickými škvrnami na spodných listoch. Škvry sa najskôr sfarbujú do siva, rýchlo sa rozširujú, listy odumierajú a opadávajú. Huba prezimuje na rastlinných zvyškoch alebo na iných hostiteľských rastlinách.

Ochrana: Odstraňovanie infikovaných rastlinných zvyškov. Výskyt choroby sa môže obmedziť preventívnymi postrekmi ako proti fytoftóre.

V mesiaci októbri ošetríme:

- broskyne pri opade listov mednatými prípravkami proti kučeravosti listov - Cuprocaffaro, Kuprikol 50, Kuprotix 20 DKV, Cuproxat SC, Champion 50 WP.

- chryzantémy proti septoriíovej škvrnitosť listov, botrytíde a zisteným škodcom (vošky, bzdošky) Dithane M 45, Dithane Neo-Tec, Novozir MN 80, Basudin 600 EW, Bi 58, EC-Nové, Karate 2,5 WG, Pirimor 25 WG, reldan 40 EC, Ultracid 40 WP.

Nezabudnime:

- namoříť sadivo cesnaku pred výsadbou proti hádatku zhubnému prípravkom Sulka

- namoříť cibuľu a hlúzy okrasných rastlín pred výsadbou proti hubovým chorobám

- pravidelne kontrolovať sklady ovocia a zeleniny a dbať na to, aby teplota v skladoch neklesla pod bod mrazu a nevystúpila nad 10 °C

- pred uskladnením dôkladne vysušiť a očistiť hlúzy mečíkov

- prekontrolovať oplatenie záhrad, aby sa do nich v zime nedostala zver

- pripevniť chrániče proti zveri na stromčeky v neoplotených záhradách

- v miestach výskytu hrazca vodného sadiť stromčeky do jám vystlaných hustejším drôteným pletivom

Ladislav Gredecký
inštruktor SZZ